

Gregor Fras

ČUDNE SMERI POEZIJE OB KONCU DRUGEGA TISOČLETJA, ŠTIRI TEZE IN EN ZAKLJUČEK

(Ali je grahek pojedel jabolko?)

Predpostavka pričujočega eseja je, da je izvor tako filozofije kot poezije v čudenju kot stanju *nedoločene percepcije*. Nedoločena percepcija je *poenotenje* subjekta kot objekta z objektom kot subjektom (terminološka zmeda, ki jo na tem mestu uvajam, želi pojme razbremeniti zgodovinskega primeža). Je *zrenje čiste biti ali biti*, *an sich*, če za trenutek skočim v neartikulirani fenomenološki besednjak, je *začuden* objekt kot subjekt ali – kot bi veliko bolje dejal prijatelj Cico – je objekt kot subjekt *plavajoč* v biti.

Nemara mi kdo izmed bralcev utegne očitati neke vrste *mistificiranje*. Moj zagovor je: to bi bilo *zelo primerno*. Namen tega kratkega uvodnega razmišljanja, katerega namen je vpeljati bralca v razmišljanje *o čudnih smereh poezije ob koncu drugega tisočletja*, je namreč ravno ta. V mistiki. In aplikaciji: v stanju – to je moja prva teza – izvira poezije.

Dovolil si bom precejšen miselni preskok.

Na začetku je bila beseda... Ne, šalim se... Na začetku je bila poezija izrazito nesubjektivna kot neobjektivna. Nje srž, zapisana že v samih analih besede, je bila tako objektivizacija kot nesubjektivizacija (in obratno, kar je isto) vsega, pa naj se sliši še tako trivialno, *kar nas obdaja*. Iskanje resnice, torej, če se še naprej izražam na klasičen način.

V bistvu je šlo za metaforičen, alegoričen, asociativen itd. opis nekega *dejanskega stanja*.

Danes, ob koncu dvatisočletja, je seveda vse skupaj *nekoliko drugačno*. Namreč: poezija se je ujela v pesnikovo pero, postala je dominacija, osebni izraz objekta kot subjekta. Z opazovanim in opazujočim se na sploh dogaja nekaj hudo čudnega. Objekt kot subjekt je subjekt kot objekt. Obratna pot ostaja v domeni nedoletnih poskusov. Resnica ali dejanskost (kakor vam ljubo) je stvar opazujočega, ki je hkrati tudi opazovano samo. Rešitev problema je nakazala avtorefleksivna avtoreferenca: *adequatio rei et intellectu*, ujemanje mišljenja s stvarjo je ujemanje s samim seboj. Merilo resnice se je preselilo v individualne sfere.

Mimogrede: filozofija, vsaj njen večji del, se te zmote zaveda.

Filozofija tudi priznava svoj delež krivde.

Poezija molči.

In kadar ne molči, pravi: *dobrodošli v svet sofizmov konec drugega tisočletja*.

Poezija se te krize ne zaveda.

Filozofija molči.

Obnemela je, ker si po vsem tem, kar se ji je zgodilo (in ker, kot že rečeno, nemo priznava svoj delež krivde) – in zgodil se ji je *totalitarizem z vsemi implikacijami* (in tu niti najmanj ne govorim, kot bi utegnil pomisliti kateri izmed bralcev, samo o tistem Adornovem pop-teoretiziranjem o holokavstu...) – preprosto ne drzne več spregovoriti.

Zato postavljam drugo tezo v obliki logičnega sklepanja: *molč filozofije pomeni molč poezije*.

Repetiram: *filozofija molči*.

In zaključek: *torej molči tudi poezija*.

Kar bi skoraj že držalo.

Držalo bi, ko poezija, kot mi je enkat spodbudno dejal slovenski pesnik, ne bi bila poezija, ki je *po milosti božji ni moč uitišati*.

Ne želim, da me kdo razume napačno (ali da se mi očita tisti znani *jumping out of conclusion*), toda to ni nič drugega kot obrat k teologiji. Natančneje in še huje: obrat k objektivni kot subjektivni teologiji.

Filozofija niti tu ni povsem nedolžna... Poglejte, Kartezij, *debeli, bogati in preleni Anglež*, kopernikanski obrat, *obrat v antropocentrizem*, naj *mračnjaškega Nemca* niti ne omenjam... Vrnitev v grški svet, tekmovanje z bogovi... Sveto pismo: že res, da sta naša prastarša pojedla tisto nesrečno jabolko spoznanja (dandanašnji pesnik bi dejal, da je s tem nastala poezija), toda niti z besedo (besedo! oh, kako ironično in kako zelo *ustrezno*) ni bila omenjana prepoved trganja sadežev z drevesa nesmrtnosti... Dualistični človek je vsaj polovično nesmrten... Dialektično je sam bog... In poezija je tako ali tako že od nekdaj veljala za večno in nesmrtno... *Obrat v solipsizem*.

Priznam! Zaneslo me je in opravičujem se. Toda konec koncev je – po Ponižu – to tudi moja pravica kot pisca eseja in zato veselo in smelo trdim, da je v zgoraj povedanem vsaj *delček resnice*.

Sedaj pa k *čudnim smerem poezije ob koncu drugega tisočletja*.

Nekateri napovedujejo konec sveta.

Pesnik pa zapoveduje, da bi *poezija morala postati nekaj profetskega*, pesnik (pesnik, ne poezija!) bi bil moral imeti uvid v prihodnost ali nekaj takšnega, vpogled v večnost, bil bi bog ali vsaj polbog, ki pesni katekizme in drugo dogmatično navlako.

To, dragi bralec, je prihodnost poezije. Smernice, ki se ji zastavljajo.

Kar mi vliva pogum, da postavim novo tezo: pesnik je dete *zeitgeista*, ne pa večnosti ali nesmrtnosti. Poezija je večna le s historičnega vidika, kar je sicer dokaj žalostna, toda legitimna predpostavka, ki vsekakor negira trditev o *profetskosti* poezije.

Izkaže se torej, da je ta zahteva v nasprotju s tem, kar želi izraziti.

Razen, seveda, če se pesnik ne sklicuje na dialektiko, kar pa ga spet ne pripelje dalj od miselne *črne luknje*, kajti dialektika v pričujočem primeru ni razpeta med tezo in antitezo, saj že vsebuje sintezo: *zloglasni zeitgeist*.

Izhod iz zgornjega paradoksa postavljam s četrto tezo, ki je povratek k izvoru poezije kot čudenja, kot *plavanja v biti: poet je poeziji le ponižni sluga*.

To je, če hočete, *poezija par excellence*.

To je, če hočete, *poezija an sich*.

V naslednjem odstavku se bom pustil zanesti. *Ni večna poezija v pesniku*. Pesnik je večen zaradi poezije. *Zaradi njegovega Rodosa, ki je nesmrten. Zaradi zvezd na nebu, zaradi meseca, sonca, potokov, zaradi dreves, cvetic, zaradi majhnih*

žuželk, nevarnih zveri, zaradi kostanja, osata, zaradi kamna, zaradi grahka, ki je pojedel jabolko...

Ni, nikoli ni bila in nikoli ne bo pesnikova pravica, da bi zaživel v vlogi tragičnega ali komičnega profeta: ni, nikoli ni bila in nikoli ne bo stvar poezije, da bi zapela kot profet. Ali kot sem zapisal že na začetku: *šlo je za metaforičen itd. opis nekega dejanskega stanja.*

Nekateri bodo dejali, da sem nostalgik. Bolj zlobni celo, da sem patetik. Medtem ko s slednjimi na tem mestu niti ne mislim diskutirati, bi prvim (ki bi bržkone dejali, da so *oni* zazrti v prihodnost, medtem ko *jaz* opevam preteklost) dejal takole: čas, ki ga želite zajeti v poeziji, ni v vas. Ni izrazljiv skozi vas. Samo zaradi tega, ker smo minljiva in končna bitja. To je naše bistvo. Medtem ko je naša bit v *čudenju*, ki je izvir. Poezija pa je prehod iz *čudenja* v večnost, ki ni prehod od izvira k izlivu Sandburgove srečne reke Desplaines, temveč k njenemu *izvoru*, magmi, ki je tako nedotakljiva, da lahko o njej samo pišemo.